

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

I. Millî Gençlik Kongresi

**6 – 8 KASIM 1985
KONYA**

TEBLİĞLER

Dr. Nilgün ÇELEBİ

AYRI BASIM

GENÇ SOSYALLEŞME. SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPI

Dr. Nilgün ÇELEBİ

"Genç" kelimesini sözlükler şöyle tanımlıyor : "Hayatta, büyümede, gelişmede çok ilerlememiş olan", "başlangıcına hala yakın olan", "herhangi bir şeyde az bir pratik veya tecrübe sahibi olan". Genç, bebeklik, çocukluk, olgunluk ve yaşlılık kategorilerinin sıralanmasında çocukluk ile olgunluk arasında kalan kategorinin adıdır. Genç çocuk değildir ama henüz olgun, yetişkin de değildir.

Genç olma biyolojik yaş ile ilintiliymiş gibi görülebilirse de, konuya daha derinlemesine bakıldığında, biyolojik yaşın "genç" kategorisini belirlemede yeterli olmadığı anlaşılır. Özellikle sosyal hayatta "genç" sözcüğü kullanılırken hekimlerin dışındaki kişilerin zihninde uyanan kavram, hücre yapısı, kemik yapısı vs. ye ilişkin standartlar içinde kalan kimselerin değil fakat ne çocuk ne de olgun olan kimselerin oluşturduğu bir kategoridir. Sosyal olarak tanımlanmış genç kategorisi her zaman birbiriyle çakışmazsa da, bu iki kategori arasında bir paralellik yine de vardır.

Öte yandan genç kategorisini sosyal olarak tanımlarken kullandığımız "olgunlaşmış", başlangıcına hala yakın olan, "herhangi bir şeyde az bir pratik veya tecrübeye sahip olan" gibi nitelikler kendi başlarına hiç bir mana ifade etmezler. Tüm bu nitelikler ya kendilerinden önceki ya da sonraki bir dizi nitelikler kümesine işaret edilerek anlaşılabilirler: Olgun gibi, başlangıç gibi. Ancak bir gelişme çizgisi üzerindeki pozisyonların adlarının belirlenmesi de yeterli değildir. Bir adım daha derine inip bu sözcüklerle aslında neleri işaret etmek istediğimizin de belirlenmesi gerekir. İşte "sosyalleşme" kavramı burada karşımıza çıkar. Kişinin içinde yaşadığı toplumun sosyal ve kültürel yapısını, bir başka deyişle kişinin içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerini, normlarını, geleneklerini ve bunlara somutluk kazandırmasını sağlayan araçlar ile bu araçları kullanma tarzlarını öğrenmesini sosyalleşme olarak adlandırıyoruz. İşte genci olgun olmayan, başlangıcına yakın gibi nite-

leme lerle tanımlarken işaret etmek istediğimiz asıl nokta budur. Genç sosyalleşmesini henüz tamamlamamış bir bireydir. Her ne kadar sosyalleşme ömür boyu süren bir süreç ise de kişinin ortalama 15-25 yaş arasında sosyalleşme ile kastedilen hususları davranış ve düşüncelerine temel alma alışkanlığını geliştireceği, bu hususları davranış örüntüleri (pat-tern) halinde benimseyip sahipleneceği varsayılmaktadır.

Bu noktada sosyolojideki hakim paradigmanın toplum, sosyal yapı ve kültürel yapı ile bunlar arasındaki ilişkinin mahiyeti hakkında neler söylediğine kısaca bakmak yararlı olacaktır.

Bu yaklaşıma göre içinde yaşadığımız toplumdaki tüm sosyal kurumların, birimlerin, örgütlenmelerin toplum içinde belirli işlevleri (fonksiyon) vardır. Her bir öge fonksiyonları aracılığıyla bir diğerine bağlanır. Sosyal yapıdaki kurumlar, birimler, örgütlenmeler fonksiyonları dolayısıyla birbiriyle ilişki, etkileşim içindedirler. Her öge fonksiyonu ile toplumun sürekliliğine, dengeli ve uyumlu bütünlüğüne katkıda bulunur. Dengeli ve uyumlu bir toplum, gerek sosyal yapıyı oluşturan kurumların, örgütlenmelerin birimlerin kendi aralarında gerekse, bir bütün olarak yani sosyal yapının kendisiyle kültürel yapı arasında bir uyum, bir denge olan toplumdur.

Sosyal yapının. ögelerinden kaynaklanan karşılıklı fonksiyonel ilişkiler ağı, bireylerin ve grupların toplum içindeki yerlerini belirler, onları belirli davranış kalıplarına yöneltir. beklentilerini, tutum ve davranışlarını yönlendiren değer yargılarını, norm ve düşünce sistemlerini etkiler. Bireyler davranışlarını sosyal kurumların beklentilerine göre ayarlar.

Toplumun veya grubun üyelerinin davranışlarını yöneten normatif değerler sistemi olan kültürel yapı içinde toplum tarafından meşru olarak kabul edilmiş hedefler, ilgiler, amaçlar yer alır. Söz konusu meşru hedefler toplum üyelerinin isteklerini sınırlandırıcı, yönlendirici bir rol oynarlar. Toplumun (veya grubun) üyelerini yönlendiren sosyal ilişkiler sistemi olan sosyal yapı ise bu hedeflere giden meşru yolları tanımlar; düzenler ve denetler; bu yolların kurallarını, işleyişini belirler. Sosyal yapının kuralları, sosyal kurumlar yoluyla yaşama aktarılır. Toplumun değerleri, hedefleri, normları ile bunları gerçekleştirmek için tesis etmiş olduğu kurumsallaşmış araçların bireylere öğretilmesi,

benimsetilmesi ve bireylerce kullanılır hale getirilmesi sosyalleşme süreci içinde gerçekleşir. Toplum genelde sosyalizasyon süreci, özelde de eğitim ve aile kurumları yoluyla bireyleri topluma adapte eder, gençleri olgun kişiler haline getirir. Bireyin topluma sosyalize edilmesi birey için olduğu kadar toplum için de sancılı bir süreçtir. Çünkü özlere birbirinden farklı iki bütünlük, tabiatları birbirinden ayrı iki varlık tipi birbirini kabul etmek durumundadır. Birbirini kabullenmenin şartları veri toplumda toplum tarafından konulur. Toplum gence değil fakat genç topluma sosyalize olur. Birey topluma uymak mecburiyetindedir. Çünkü birey toplumdan ayrı yaşayamaz. Ama veri toplum kendine uymayan birkaç birey olmasa da varlığını sürdürür. Toplumla uyumlu olgun ve yaşlı nüfus topluma vücut veren temel taşlar olarak fonksiyonlarını yerine getirirler. Öte yandan toplumun geleceği ergeç bugünün gençlerine ait olacağı için de toplum, özellikle aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme ve kuşkusuz olgun ve yaşlı nüfusu yoluyla gençlerin mevcut sosyal ve kültürel yapıya sosyalizasyonunu sağlar.

Gençlerin topluma sosyalizasyonunun en başarılı biçimde gerçekleşmesi gence verilen ideallerin ya da o toplumun kültürel yapısı içinde değer atfedilen itemlerin gence benimsetilebilmesine (kültürel yapı) ve bu ideal veya itemlere ulaşmayı sağlayacak olan sosyal yapı kurumlarının düzenli işleyebilmesine (sosyal yapı) bağlıdır. Sadece idealler verilip de o ideallere ulaşmayı sağlayacak araçların yeterli olup olmaması, düzenli çalışıp çalışmaması üzerinde durulmazsa, sosyalizasyon süreci başarılı olamaz. Bu durumda ya bireyler kendi başlarına o hedefe ulaştıracağını sandıkları sosyal yapıları kurmaya çalışırlar, ya da sadece hayallerle yaşarlar, gerçeklikten uzaklaşırlar. Araçların varolması yetmez, ihtiyaçları karşılayabilme kapasitesine sahip olması ve aracın kendisine de ulaşılma kanallarının açık olmasına dikkat etmek gerekir. Bu araçların işleyişindeki aksaklıklara olgun bireyler zamanında müdahale edip gerekli önlemleri almazlarsa, o zaman bu onarım işine tecrübesi olmayan genç bireyler el atma hakkını kendilerinde görme gibi bir eğilimin içine girebilirler. Olgun bireyler kendilerinin de toplumda var olduklarını ortaya koyamazlarsa olgunluklarının gereğini yerine getiremezlerse, o boşluk genç tarafından doldurulmaya kalkılır. O halde olguna düşen, gençce sadece ideal vermek değil, kendini sadece kültürel değerleri aktarmakla yükümlü addetmek değil, ama bunun yanısıra kendi "görev alanlarındaki" fonksiyonlarını da ihmal etmemektir.

Şimdi konunun kültürel yapı ile ilgili düzlemine geçebiliriz. Kültürel yapı içinde değerlerin, ideallerin, kuralların, normların bulunduğunu belirtmiştik. Her toplumun kendine özgü bir kültürel yapısının mevcut olduğunu biliyoruz. Bir Türk'ü bir Japon'dan ayıran sadece fizik farklılıklar değil ya da bir Türk'ü bir Yunanlı'dan ayıran sadece farklı coğrafyalarda yaşıyor olmaları değil. Tersinden baktığımızda, bütün Hollanda'lı gençler Amerika'lı gençlerin müzik zevkini paylaşıyor bile olsa, yine de biz bir Amerika'lı gencin bir Hollandalı gençten farklı olduğunu görürüz. Kültürün belli öğelerinin paylaşılması o iki toplumun kültürünün aynılaştığı manasına gelmiyor, çünkü kültür, parçalarının toplamından daha büyük bir sosyal gerçekliktir. Öte yandan bildiğimiz bir şey var, o da her şeyin değiştiğidir. Sosyolojinin postullarından biri değişmeyen tek şeyin değişmenin kendisi olduğudur. Dolayısıyla kültür değişen bir bütünlüktür. Kültürün değişmesi ve bu değişimin kaçınılmazlığı bir gerçektir. Biz istesek de istemesek de gerek kültürün bir bütün olarak kendinin gerek tek tek öğelerinin zaman içinde değiştiğini kabul etmek durumundayız. Kültür değişmesi konusunda sosyolojinin henüz tatminkar bir cevap bulamadığı soru, kültürün önce bütünü'nün sonra da öğelerinin mi değiştiği yoksa tam tersine, kültürün bütünü'nün değişmesine yol açanın kültürün öğelerinin değişmesi mi olduğu sorusudur. Her iki tezi destekleyen araştırma verileri bulunmaktadır. Biz kültürün, öğelerinin değişmesi sonunda bir bütün olarak değiştiği tezini doğru diye kabul ederek analizimize devam edelim. Başarılı bir sosyalizasyonun toplumun kültürel yapısı içinde değer atfedilen öğelerin gence benimsetilebilmesine bağlı olduğunu belirtmiştik. Kültür içindeki bir öğenin gence benimsetilebilme şansı o öğenin benimsebilirliğiyle doğru orantılı olarak artar. Burada kültür için de, sosyal yapı ile ilişkileri açısından üç düzlem ayırılacaktır : Sosyal yapıdaki araçlar tarafından gerçekleştirilme şansı O ya da O'a yakın olan kültürel öğelerin uzun süre yaşatılabilmeleri çok zordur. Bunlar bir başka düzlemde bir öğe olarak görülebilir ve yaşatılabilirler. İkinci grup kültürel öğeler ise geçmiş kültürün öğeleri içinde yer alıp da günümüzde fonksiyonunu yitirmiş olan folklorik nitelikli öğelerdir. Bunların da kültür mirası olarak özenle korunup kayda geçirilmesine dikkat etmek gerekir.

Üçüncü grup kültürel öğeler ise sosyal yapı kurumlarının tek tek daha sağlıklı, düzenli çalışmasını sağlamayı hedefler. Bireye yaşama umudu ve bu umudun gerçekleştiğini görme zevkini veren hedefler bu gruba girer. Bu tür hedefler

hem o toplumun hem de o çağın talepleriyle uyumlu olan değerlerdir. Bu ise çağdaş dünyanın aldığı yönün, bu gidiş içinde o toplumun yerinin ne olduğunun ve ne olabileceğinin rasyonel bir planlaması ile kurumsal işleyişe ruh ve anlam kazandırabilecek kültürel değerlerin aktarılmasını gerektirir. Bu hedefler saptanırken sadece günün koşulları, sadece bugünün yeni yapılanmalarının gerekli kıldığı yeni kültür öğeleri değil fakat dünkü kültürün de bugüne uzamasında yarar görülen, bugünün talepleriyle çelişmeyen, tam tersine bugüne yeni açılımlar, ufuklar sağlayan öğelerinin de gence sosyalize edilmesi gerekir. Böylelikle bir yandan bugün ve yarına yönelik bireyler üretilirken, bu bireylerin dünden kopması da önlenmiş olacak, bugün ve giderek yarın dünle olan devamlılığını sürdürebilmiş olacaktır. Bunun için dünkü kültürün öğelerinden bugüne sağlıklı katkıları olabilecek olanların dikkat ve özenle seçilip gence aktarılması gerekir. Çünkü ne de olsa toplum gençleri topluma yetişkinler eliyle sosyalize eder ve bu süreçte yer alan yetişkinler bilinçli, planlı seçimler yapmaya muktedirler.